

TARTALOM

BEVEZETÉS	6
A MODERNSÉG FORDULATA A VILÁGIRODALOMBAN	8
MODERN, MODERNSÉG	8
Mai, korszerű, korunkbeli 8 ■ A modernség első szakaszának gazdasági és társadalmi környezete 9 ■ Világ- és emberkép 10	
A KLASSZIKUS MODERNSÉG SZELLEMI KÖRNYEZETE	11
Comte és a pozitívizmus 11 ■ Spencer és Taine 11 ■ A személyiség önfeladásának javaslata 12 ■ A saját élet tudatos vállalása 12 ■ Az emberfölötti ember korlátlan érvényesülése 13 ■ Nyelvfilozófia és tudatfolyam 14 ■ A teremtő idő 14 ■ A személyiség rétegei 14	
A MODERNSÉG FORDULATA AZ EPIKÁBAN	15
A prózapoétika változásai 15	
Emily Brontë: Üvöltő szelek	16
Egy korát megelőző regény 16 ■ <i>Üvöltő szelek – részletek</i> 17 ■ Elbeszéléstechnika 19 ■ Harásos szerkesztés 20 ■ Zúgóbérc és Fácánosmajor 20 ■ Catherine és Heathcliff 21 ■ Cathy és Hareton 22	
Gustave Flaubert: Bovaryné	23
<i>Bovaryné – részletek</i> 24 ■ Realista hagyományok és eltávolodás a realizmustól 26 ■ Bovary figurájának komikuma 26 ■ Bovaryné tragikomikuma 27 ■ Motivikus utalásrend 27 ■ Nézőponttechnika 28	
Női szerepek és sorsok egy francia naturalista és egy orosz realista regényben	29
Émile Zola: <i>Nana</i> – részletek 29 ■ Lev Nyikolajevics Tolsztoj: <i>Anna Karenina</i> – részletek 30	
A MODERN OROSZ SZÉPPRÓZA ALKOTÁSAIBÓL	32
Lev Nyikolajevics Tolsztoj: Ivan Iljics halála	32
Igazodni a jóhoz 32 ■ <i>Ivan Iljics halála. 12. fejezet</i> 34 ■ Visszatekintő időszerkezet 35 ■ „Egyszerű, mindennapi és iszonyú” 36 ■ Lélektaniség és önvizsgálat 36 ■ A lélektaniség prózapoétikai következményei 37 ■ Hiteles lét 37 ■ Egészelvű gondolkodás 38 ■ Láng Zsolt: <i>Kovács Emma</i> <i>születése. 12. fejezet</i> 38	
Mélyreható újítások a regénypoétikában: polifónia és drámaiság	40
Fjodor Mihajlovics Dosztojevszkij: <i>Bűn és bűnhődés</i> – részletek 40	
A MODERN DRÁMA SZÜLETÉSE	45
Változó világ, változó értékrend 45 ■ Társadalmi szerepek 46 ■ A dráma változása 46 ■ A dráma mint írott szöveg és mint előadás 46	
Az analitikus dráma – Henrik Ibsen: Nóra (Babaszoba)	47
A polgári család válsága 47 ■ Drámai alaphelyzet 48 ■ Analitikus dráma 49 ■ Drámai viszonyváltás 50 ■ Sajátos konfliktus 51 ■ Középfajsúlyú dráma 51	
A drámaiatlan dráma – Anton Pavlovics Csehov: Sirály	52
Csehov világa 52 ■ <i>Második felvonás – részlet</i> 53 ■ A szerelmi láncolat komikuma 56 ■ Párbeszédtechnika 56 ■ Művészdráma 56 ■ Trigorin és Szorin 57 ■ Arkagyina és Polina 57 ■ Trepljov és Mása 57 ■ Nyina és Dorn 57 ■ A romantikus művészfelfogás lebontása 58 ■ Párbeszéd a <i>Hamlettel</i> 58 ■ A sirály 59 ■ Borisz Akunyin: <i>Sirály. Első felvonás</i> – részlet 60	
A KLASSZIKUS MODERNSÉG KÖLTÉSZETÉBŐL	62
A líra új beszédmódjai	62
Irányzatok, programosság 62 ■ Parnasszizmus 62 ■ Szimbolizmus 63 ■ Impresszionizmus 64 ■ Szecesszió 65 ■ Az esztétizmus irodalom- és nyelvfelfogása 66	
Jelképek erdejében	67
Charles Baudelaire: <i>Kapcsolatok</i> 67 ■ Charles Baudelaire: <i>Megfelelések</i> 67 ■ Programvers 68 ■ Újfajta személyesség, látás- és beszédmód 68 ■ Egyetemes összefüggés-sejtelem 69 ■ Szigorú nyelvi megalkotottság 69 ■ Charles Baudelaire: <i>Egy dög</i> 70	
A hangzás poétikája	71
Paul Verlaine: <i>Költészettan</i> 72 ■ A zeneiség költői programja 73 ■ Program és mű 74 ■ Paul Verlaine: <i>Őszi chanson</i> 74	

Szabad képzettársítás és kötött forma	75
Arthur Rimbaud: <i>A magánhangzók szonettje</i> 75 ■ Logika helyett szabad képzettársítás 76 ■ Arthur Rimbaud: <i>Kóborlásaim</i> 77	
A költészet hatalma	79
Rainer Maria Rilke: <i>Archaikus Apolló-torzó</i> 79 ■ Az élet esztétizálása 80	
Művész, művészet, közönség	81
Charles Baudelaire: <i>Az albatrosz</i> 81 ■ Stéphane Mallarmé: <i>E szűz, e szertelen</i> 81	
A MAGYAR ROMANTIKÁTÓL A MODERNSÉGIG	84
A MODERNSÉG FELÉ	84
Romantika és modernség 84	
ARANY JÁNOS	85
Toldi estéje	85
A Toldi-trilógia 85 ■ Első ének – részlet 86 ■ Hatodik ének – részlet 86 ■ Harmadik ének – részlet 87 ■ Hatodik ének – részlet 89 ■ Alaphelyzet 91 ■ Szegényes cselekmény, líraiság 91 ■ Értékkonfliktus 91 ■ A múltban élő hős 92 ■ Népies és nemzeti költészet 92	
A nagykorösi korszak lírája	93
<i>Letésem a lantot</i> 94 ■ Elégikus látásmód 95 ■ Lelki kiüresedés 96 ■ Esményi múlt 96 ■ <i>Írószobám</i> 96 ■ A jelen költészetének leminősítése 97 ■ Bertók László: <i>Platón benéz az ablakon</i> 97 ■ <i>Kertben</i> 98 ■ <i>Az örök zsidó</i> 99 ■ Korszakzáró mű 101 ■ Drámai monológ 101 ■ Fenyegetettségérzés 101 ■ Vágy és valóság 102 ■ Magány 102 ■ Halálvágy 102	
A nagykorösi korszak balladaköltészete	103
A műballada 103 ■ <i>Ágnes asszony</i> 104 ■ Téma és szerkezet 107 ■ Pillérvesszakok 107 ■ Lélektani irányultság 107 ■ Elbeszélői állásfoglalás 108 ■ Orbán János Dénes: <i>Egy ballada redukciója</i> 109 ■ <i>Szondi két apródja</i> 111 ■ Téma, kérdésfelvetés 113 ■ Alaphelyzet, tér és idő 113 ■ Beszédszólások 114 ■ Az idősíkok szerepe 114 ■ Döntéskényszer 115 ■ Hatalomelv és szerepkényszer 115 ■ Szeretettel és függetlenség 116 ■ Értékkonfliktus és párbeszéd-képtelenség 116	
A kései balladák világa	116
<i>Tengeri-hántás</i> 117 ■ Összetett elbeszélői helyzet 119 ■ Történet és befogadás 119 ■ Hagyomány és közösség 120 ■ A biztos világ- és értékrend felbomlása 121	
Az Őszikék korszak lírája	121
Őszikék 121 ■ <i>Epilogus</i> 122 ■ Létösszegző vers 123 ■ Út- és vándortoposz 124 ■ A pálya mérlege 124 ■ Kudarcos élet 124 ■ <i>A rab gólya</i> – részlet 124 ■ <i>Mindvégig</i> 125 ■ <i>Visszatekintés</i> – részlet 125 ■ Ars poetica és létösszegzés 126 ■ Hangnem és műfaj kettőssége 127 ■ Felülemelkedés 127 ■ Önkifejező költészet 127	
Pályakép	128
Az életmű értékelése 128 ■ A korai pályaszakasz 128 ■ A nagykorösi korszak 129 ■ Az irodalom-szervező 129 ■ Az Őszikék lírája 129 ■ Epikus költészete, a Toldi-trilógia 130 ■ Csaba-trilógia 131 ■ Balladaköltészete 131 ■ <i>Vojtina Ars poétikája</i> – részlet 133 ■ <i>Naturam furcâ expellas...</i> 133 ■ <i>Tamburás öreg úr</i> – részlet 133	
MADÁCH IMRE: AZ EMBER TRAGÉDIÁJA	135
Egyetemes emberi 135	
A kompozíció	136
Térszerkezet 137 ■ Időszerkezet 138	
A szereplők és viszonyrendszerük	139
Az Úr 139 ■ Lucifer 140 ■ Ádám 140 ■ Éva 142	
Az Úr és Lucifer vitája	143
Első szín – részlet 143 ■ Tizenötödik szín – részlet 146	
Álomszínek	147
Belső szerkezet 147 ■ Koreszmék 148	
Műfajidentitások	150
Emberiségköltemény, kétszintes dráma 150 ■ Drámai költemény 150	
Kérdésfelvetések és válaszok	151
Tizenötödik szín – részlet 151 ■ Erkölcös magatartás és döntési szabadság 153 ■ A legfőbb erkölcsi elv 155	

MIKSZÁTH KÁLMÁN ÉS AZ ANEKDOTIZÁLÓ SZÉPPRÓZA	156
Mikszáth prózaművészete 157	
A jó palócok	157
Novelláskötet 157 ■ <i>A bágyi csoda</i> 159 ■ Ki beszél? 162 ■ Életkép és anekdota 162 ■ Élőbeszéd-szerűség 163 ■ <i>Szegény Gélyi János lovai</i> 164 ■ A regényszerű olvasat lehetősége 169 ■ Balladaszerűség 170 ■ Elbeszélésmód 170 ■ Korlátozott mindentudás 171 ■ Írói világkép 171	
Korok, hősök egymás tükrében – Új Zrinyiász	171
III. fejezet. <i>A híres szalmaláng – részlet</i> 172 ■ Cím, műfaj, szerkezet 174 ■ Regényfikció, vendég- szövegek 174 ■ A paródia eszközei: ismétlés, hiány, párhuzam 175 ■ Az olvasói magatartás előírása 175 ■ Az értékek viszonylagosságának tapasztalata 175 ■ Egy történelmi anekdota a XX. századból 175 ■ III. fejezet. <i>A híres szalmaláng – részlet</i> 177 ■ Laza, nyitott, töredékes szerkezet 179 ■ Játék az irodalmisággal és a valószerűséggel 179 ■ Összetett elbeszélői hang 180 ■ Esterházy Péter: <i>A megoldás</i> 181 ■ GreCsó Krisztián: <i>Pletykaanyu – részlet</i> 182	
Pályakép	183
A mikszáthi anekdota 183 ■ Siker és elismerés 183 ■ Mikszáth publicisztikája 183 ■ Regényei 184	
Művészetportré és hasonmás	185
Bródy Sándor: <i>Rembrandt eladja a holttestét</i> 185	
VAJDA JÁNOS KÖLTÉSZETÉBŐL	190
Romantika és modernség között 190 ■ <i>Húsz év múlva</i> 190 ■ Szövegszervező hasonlat 191 ■ Ellenpontoszó szerkezet 191 ■ <i>Nádas tavon</i> 192	
AZ AVANTGÁRD MODERNség IRODALMÁBÓL	194
AZ AVANTGÁRD ÉS IRÁNYZATAI	194
Az avantgárd fogalmáról	194
Az avantgárd viszonya az esztétizáló modernséghez 195	
A kubizmus	197
Guillaume Apollinaire: <i>Égőv</i> – részlet 198	
A futurizmus	200
Filippo Tommaso Marinetti: <i>Óda a verseny-automobilhoz</i> – részlet 202 ■ Vlagyimir Vlagyimirovics Majakovszkij: <i>Nadrágba bújt felbő</i> – részlet 202	
Az expresszionizmus	204
Az egyik legmeghatározóbb irányzat 204 ■ Albert Ehrenstein: <i>Bánat</i> 207 ■ Kassák Lajos: <i>Éposz Wagner maszkjában</i> – részlet 207 ■ Kassák Lajos: <i>Májusi tánc</i> – részlet 207 ■ Kassák Lajos: <i>1919. március</i> – részlet 207	
A dadaizmus	208
A szürrealizmus	210
A legnagyobb hatású avantgárd irányzat 210 ■ Paul Éluard: <i>Szemed íve</i> 211	
„HAGYOMÁNY S LELEMÉNY” APOLLINAIRE KÖLTÉSZETÉBEN	213
Apollinaire költészetének jelentősége 213 ■ <i>A megsebzett galamb és a szökőkút</i> 214 ■ Ellentétes tekintetmozgás 216 ■ Emlékek szökőkútja 216 ■ Újítás és hagyomány 216	
KASSÁK LAJOS ÉS A MAGYAR AVANTGÁRD	217
Avantgárd költemények	217
<i>Mesteremberek</i> 217 ■ Programvers 218 ■ Walt Whitman: <i>Hallom Amerika dalát</i> 219 ■ <i>A ló meghal a madarak kirepülnek</i> – részletek 221 ■ Egy vándorlás mozaikjai 228 ■ A metonimikus (ok-okozat) olvasat korlátai 228 ■ Töredékes, rögzíthetetlen jelentés 228 ■ Kétféle formaelv és olvasásmód 229 ■ Nyelvelfogás 229 ■ Az önazonosság felszámolása 229	
Rövid pályakép	230
Az életmű jelentősége 230 ■ Kassák művészetfelfogása 230 ■ Pályája 230 ■ Tamkó Sirató Károly: <i>Nem kellesz</i> 231	
NÉV- ÉS KIEJTÉSMUTATÓ	232